

Brevárium, 80 után

Gondolatforgácsok Mátyás Csabától

Sopron-Szombathely, 2023

Ki ez a megfáradt arcú ember? Megértő figyelemmel szemléli az eseményeket, de igazán már nem érdekli. Tudja, hogy nem fogja megváltani a világot. Nem panaszkodhat, az élet nem volt rossz hozzá. Megélt sokmindent, nem kevés jót, és meglepően kevés rosszat, vagy legalábbis nem emlékszik sokra. Ez az ember türelemmel viselte a feladatokat, amit az élet kirótt rá. A felelősségét komolyan vette. Már nem lehet áztatni – látja az út végét. Azért alapjában bizakodó. Az élet viharai megtépázták őszülő üstökét, de a szíve repülne még, messze, magasra...

A címlap portrét Takács Patrícia unokám rajzolta, 2021-ben

Természetes igény a jövőre hagyni valamit, még akkor is, ha jól tudjuk, hogy ez a jövő hálátlan és figyelmetlen, mint egy rossz gyerek. Nyolcvanadik. születésnapomra készítettem egy válogatást személyes gondolat-töredékeimből és egyes e-mail-es beszélgetések részleteiből, amiket az évek során magamnak elmentettem, jórészt a hatvanadik születésnapom óta.

Gondolatforgácsok

<i>Pillantás sajátmagamra</i>	4
<i>Az ÉLET rendszeréről – valami ökológia</i>	8
<i>Erdészetről, erdészekről</i>	14
<i>A tudomány taposómalmában</i>	15
<i>Végző: kihívásról, társadalomról és tudományról</i>	20
<i>Nébány frissebb (népszerűsítő) forrás</i>	24

Pillantás sajátmagamra

Az időződő ember születésnapja leginkább magának szól; vegye számba értékeit, azaz szeretteit és barátait; és emlékezzen arra, hogy semmi se tart örökké. Minden törekvése, erőfeszítése egy napon semmivé porlad. Csak annyi emlék marad utána, amennyi szeretetet és barátságot élete során képes volt szétosztani.

Ami az élet hordalékait illeti, azt hittem, majd rendbehozható lesz a rendetlenség nyugalmas éveimben, mire kiderült, hogy egyrészt nem nyugalmasak ezek az évek, és másrészt nem rendbehozhatók a rendetlenségek. Azt hiszem, mindenki egyfajta befejezetlen szimfóniával kénytelen megelégedni, és ez elég is az utókornak belőlünk...

A múltba vesző kultúra az idősebbeknek veszteség, a fiatalok szerencsére e nélkül a teher nélkül születnek és nőnek fel. A történelem, az emlékezés mindig teher, a múlt megőrzése ugyanúgy korlátos, mint a könyörületesség gyakorlása (l. Nietzsche, Todorov stb.).

A szellemi ébrenlét szakaszai egyre rövidülnek, gazdálkodni kell vele, napról-napra.

Anti-Madách: nem bízek, de küzdök.

Az áhítattól a nevetségességig egyetlen apró lépés a távolság.

Az életrajzban a kudarcokat is említeni kell – ami erősíti a lelket, és tanulni lehet belőle.

Egyre jobban érzem a gravitáció erejét. Vonz a föld.

Da ich etwas jünger bin, als die meisten von euch, trifft mich das Ableben von Kommilitonen stärker und mahnt immer wieder. Unlängst hab ich für einen älteren Freund und Professor (91) die Grabrede gehalten und war von mir selber überrascht, dass ich die Rede kaum zu Ende bringen konnte, fand mich plötzlich von Emotionen überwältigt (W.Sch.-nek).

Wir sind alle auf dem Weg und auf der Suche. Weil ich merke, dass ich emotionaler geworden bin, bin ich vielleicht noch vorsichtiger, mich preiszugeben (H.M.-nek).

A művészet nem más, mint a funkcióját vesztett hasznosság misztifikált továbbélése, varázslatként.

Grieg: a moll zongoraverseny; az élet tragikuma, és a léten felülemelkedés lehetősége: a saját életed – és általában az ÉLET – jelentéktelenségének, de egyúttal végtelen egyediségének felismerése. A veszteség pótolhatatlan, de nem komoly (ezt sokan feldolgozták, Schumann, Beethoven, Rahmanyinov stb.stb.; de másrésről: *miért ez jut mindenről az eszembe?*).

„*Drága jó Apám, biztos állítod, hogy ISTEN VAN? Mert neked elbízem.*” Bizalmad megerősít, hogy megoszam veled a titkot: igen, Isten van, BENNÜNK VAN. Mernéd-e állítani, hogy pl. emléked a gyermeked születéséről nem létező? Ezt lehet továbbgondolni (A.-nak, 2015).

I have enough money and enough time and I am still not particularly happy. Maybe nothing satisfies us. To be “not particularly happy“ is in my view the best state of mind! (RvF.-nak)

Gyorsulva lassulok.

Ismételten bocsánatot kérek, hogy a rigolya különböző szimptomáit mutatom, oka részben az, hogy a koncentráció a tennivalókra egyre nehezebb, és egyre nehezebb az elkerülhetetlen zavaró körülmények kikapcsolása is, másrészt az a pánikos érzés, hogy egyre kevesebb témakört vagyok képes megfelelően kezelni, a felelőssége meg nyomaszt. És erre a körülmények által folyamatosan emlékeztetve vagyok, hol gyengéden, hol durvábban (Gy.-nek).

Idő herceg nagyon kegyetlen, ahol elnéző, azok pont a kellemetlen pillanatok...

Ne arra koncentrálj, hogy mi nem megy, hanem arra, ami működik (még). Ha ugyanis az előbbit teszed, csak az elégedetlenség tölti ki éber perceidet (válasz egy mailre, amiben öregségről szóló viccek voltak).

A korrallal egyre üresebb térbe emelkedve szinte semmi (őszinte) visszajelzésre nem számíthat az ember, és aki szeretné elkerülni a kínos helyzeteket, annak figyelnie kell magát, de a környezet jelzéseit is. Én is figyelem magamat, de tudom, hogy ez kevés. (Ezért ezen kívül figyelem a feleségem véleményét is, ez meg sok, úgyhogy a kettőből talán kijön egy realisabb megítélés).

Minden valamennyire komolyanvehető ember abnormális vagy
őrült.

Rendszerint baj származik abból, ha az ember elégedett magával

Szereplés minden áron? Nem kívánom magam nyilvánosan mintegy prostiként felkínálni, ezzel nyitva hagyva a választást; maradnék koszorúcskás kislány, aki felkérésre vár, de már nyugisan tudomásul veszi, hogy nem őneki kell a legszebbnek lenni... (Cs.Gy.-nek)

Mindent elarchiváltam Tőled, megállapítván, hogy magas korodban is példa maradtál. Saját epitáfiumom ilyen minőségű elkészítésére nincs esély, sok minden eltűnt a feledés kútjában; saját hibámból zaklatott pályám során sokáig nem éreztem ennek szükségét, csak most, amikor látom, hogy a személyes múlt megőrzéséhez a memória nem elég, sőt megcsalhat. (Szőnyi Lászlónak, röviddel halála előtt).

A legértékesebb dolog, amit egy ember a másiknak adhat, az az Idő, amit a saját életéből neki szentel (idézte B.A.).

Time is not money. Time is what life is all about.

Time is seemingly becoming the most precious rare element (lemondó levélben, T.K.-nak, Izrael).

Szinte semmi sincs igazán elvégezve, ahogy életünk során tapasztalhatjuk; a könyörtelenül múló idővel futunk versenyt egy közömbös univerzumban.

Te mit mondasz tebát? Mi történik? mit kell tenni? Én azt mondom most, hogy az élet részvétlen sodrásában vagyunk és ez alól nincs felmentés. Elismerem, hogy ép ésszel nehéz ezt elviselni. Aki ennek terhét nem bírja felvenni, kereshet kiutat kifelé és befelé is; nem kell bevallani, hogy igazából nincs ilyen. Ennyire egyszerű szerintem (Gy.-nek).

Az ÉLET rendszeréről – valami ökológia

Az ÉLET rendszere nem fogaskerekek szisztémája, hanem „dialektikus” módon, különböző gátló és segítő biológiai és fizikális erők ellentétes hatásával kényszeríti, stabilizálja még abban a pillanatnyi állapotában is a fajt, amelyet a klasszikus ökológia optimumnak tekint. Nemcsak az életközösség összetétele, hanem a résztvevő fajok génkészlete is állandó változásoknak van kitéve. Eközben az egyes fajok szerepe dominánstól a kihalásig változhat. A korlátozó szervezetek nélkül behurcolt fajok átmeneti eluralkodása, és a természetes, spontán társulások invazív fajokkal szembeni védtelensége ennek meggyőző illusztrációja (egy veszprémi előadásból).

What you qualify as "Italian imperfection" is an essential characteristic of life in general and is the basis of all evolution, adaptation, acclimation, in brief: of all, what makes life so wonderfully unique and lovely (F.D.-nek).

Az utolsó ítéletről másképp: a történelemben sokszor voltak kataklizmák, amiket a Biblia és a hívők isten büntetéseként értelmeztek. Most jutottunk oda, hogy *tényleg* büntetésként kapjuk arra, ami Ádámmal/Évával kezdődött. És nem kaptunk alóla feloldozást, sajnos; ugyanis ettünk és továbbra is mohón eszünk a Tudás Fájáról (*vom Baum der Erkenntnis*, magyarázta nekem a múltkor Cilike unokám, teljes komolysággal) (Gy.-nek).

Egy édenkertből tartó folyamra nyitunk egy pillanatra ablakot rövidke életünkben, és sokan azt gondolják, hogy az, amit épp látnak, az egyetlen elgondolható és végérvényes.

A Biblia lehet fontos forrás; javasolhatom tanulmányozásra kedvencemet, Ecclesiastest, a Prédikátor könyvét.

A természeti lényeket ne gyalázzad, sokkal jobban tudnak mindent, amelyik nem, az már kihalt, mint mi is hamarosan. A tavirózsa sose omlik össze a tóban, mint egy általad félreértett tankönyvi példában (egy névtelen ökoforradalmárnak).

A világnak iszonyú igénye van a feloldozásra, lehetőleg bűneink megvallása nélkül.

A laikusnak minden „genetikai beavatkozás” abszolút gyanús! Közlöm veled, hogy az, hogy a virág tetszik és öntözöd, gondozod stb. *eredményét tekintve genetikai beavatkozás*, ugyanis a növény fitnessét (túlélőképességét), a természetes állapotához képest megváltoztattad. Az egyszerű kertész is ezt teszi, a szépeket kiválogatja - vagyis ez nem igényel semmilyen Frankensteineket füstölgő kémcsövek között, az egész emberiség (táplálkozási) sikere ezen alapszik, Új-Guineától Minnesotáig! Capisci? - a tanár úr beszélt (Gy.-nek).

Némely hazai gondolkodáson kívül vannak más eltévedt nézetek is, csak töredékeket ismerhetünk meg a Világról.

Minden látszólag egyszerű kérdés valódi jelentőségére a nagy, Alapvető Kérdés felmerülésekor derül fény.

Although we feel more attracted to mammals than to plants but it's a simple fact that mammals - including *Homo sapiens* - are basically just consumers of foods and goods provided ultimately by plants (a Plants for the Planet Global Initiative körkérdésére).

Az értelmiségi kifinomult világlátása megoldást nem kínál, mert az ember történelmének gombolyítása a komor, közönyös párkák kezében van (lásd Goya képét erről; O.-nak).

Az evolúció előfeltétele, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre az alkalmazkodáshoz. Egyetlen kivétel az ember, aki nem kell kivárja a generációk egymásutánját és villámgyors alkalmazkodásra képes mémjei segítségével.

Botcsinálta ökológusként adataimból azt veszem ki, hogy MINDEN lény állandóan stressz alatt van a létezésben, nincs gondtalan optimum. Analóg alapon természetellenes állapot, ha valaki folyamatosan boldog, vagy az akar lenni. A boldogság ritka pillanataira kell figyelni, arra nyitottnak lenni, és készülni a következőre. A ráfigyelést segíti pl. a hála-adás és –kifejezés bármilyen formája. A létezésben értelmet találni valószínű sokat segíthet, de ettől sem leszünk folyamatosan boldogok. (O.-nak)

Chaos is the normal state of living systems, but also generally of nature. The more we try to set on security, the more insecure it becomes.

A halál nem tragikus baleset, hanem a (természeti) élet fontos része. Amit a széplelkek nem értenek, az a halál ÉRTELME. Mert van neki. A halál értelme nem az önzetlenség, a feltételezett helycsinálás az utódok számára, hanem a győzelmes élet erősítése, amit a tudomány szürke szótárában fitnessnek neveznek. Ez Darwin igazi nagy felfedezése. A parazitoidok létét még ő sem tudta megemészteni: hogy teremthetett Isten ilyen kegyetlenséget? Számomra érthetetlen, miért nem beszélünk arról is, hogy Darwin fejtette meg az elmúlás kíméletlen értelmét (B.E-nek).

És ott állunk embertársainkkal pusztuló erdeink előtt és a csillagok járását okoljuk balvégtetükért. És ezt a teremtményt keresztelte el a svéd orvos, Carl von Linné, *Homo sapiens*-nek, azaz értelmes embernek.

Fenntartjuk magunknak a jogot, hogy ne értsük a világot, és ne is próbálja nekünk senki se megmagyarázni, főleg ne filozofok, szociológusok, akik keveset tudnak az Életről. Akkor már inkább ökológusok - már folynak a tüntetések az "ökoterror" ellen! Hogy lesz ebből klímavédelem?

"Is the universe a product of random chance? Those who advocate the intelligent design support the claim that the universe was fine-tuned in order to allow intelligent life to be possible." There is one problem with the God-created emergence of intelligence or of "intelligent design". These very intelligent humans are about to destroy the whole miraculous thing what we call Life. So I would not be so proud of being part of that "intelligence"; an earthworm deserves this attribute much more, surviving as species for some 100 million years (RvF.-nek).

Yes, the created world is neither moral nor just, try to calm yourself with accepting that (RvF.-nek).

It is really very strange that an emblematic insect (monarch butterfly) is the argument for the necessity of initiatives to adapt to climatic change, respectively to show how intricate consequences it brings about, and how important it is to counteract in any possible way. The trees alone, also exposed to extinction, do not deserve this? (C.temocnak).

Minden növény csoda – minden állat is, minden emberre ez nehezebben mondható el, de igyekezzünk őket is valahogy így értelmezni (Gy.-nek).

"Most people can tell me football scores from faraway places but not the tree in front of their home." Narrowed curiosity is common among no-soccer fans as well: my Mexican biologist friend had no idea what species the lone palm was in front of his house (RvF.-nek).

A javítónak vélt emberi erőfeszítések, pl. az u.n. innovációk javarésze a felmerüléskor tapasztalható lelkesedés elcsitultával – jó esetben csak hosszabb távon – vagy természetesen elhal, vagy akár egyenesen károsnak bizonyulhat az Élet fenntartása szempontjából. A Virgin Galactic űrprogram esetében pl. már kikiáltásakor is teljesen nyilvánvalóan életellenes őrültség volt. Ez persze csak az evolúciós ökológia szemüvegével nézve látszik ilyennek. Én ezt a szemüveget hordom, csak nem nagyon emlegetem (egy technomán rajongónak).

Our defined laws of life science are not necessarily followed in every respect by nature, i.e. nature is disrespectful! This leaves space for new concepts so many years after Darwin - what the hell is going on here? (C.temoc-nak)

Elgondolható távolságban összesen egyetlen bolygó rendelkezik Élettel a fedélzeten. Azon az összes életjelenség evolúciósan összekapcsolódva létezik, ennek kicsi részeit (pl. embert) elkülönítve vizsgálgatva félrevezető következtetésekre juthatunk.

R. Dawkins 'A legnagyobb mutatóvány' c. könyvét megjelenésekor meglehetősen alaposan néztem át, ami nálam aláhúzásokat és széljegyzeteket jelent (szerettem magamévá tenni a könyveket). A záró fejezet végén a következő végjegyzetemre akadtam: „Egyre nem kapunk választ: végülis, mi az előnye a tudományos gondolkodásnak? Szerintem az (emberi) felelősség felismerése az élet egészéért. A természet iránt érzett szolidaritásért, az önkorlátozásért, azaz a fenntarthatóságért – mert a természetes szelekció korszaka talán velünk befejeződött? Már nem a környezethez alkalmazkodók maradnak fenn? Ebben az értelemben az evolúció tagadása egészen korszerű gondolatnak látszik!”

Real good text, but I do not see the traces of evolutionary ecologic thinking that puts humans in their place where they belong: transient players on the stage of DNA-based life (C.temoc-nak egy népszerűsítő cikkre).

Szerepünk a világban, melyet oly meghatározónak és véglegesnek gondolunk, alig több mint egy nedves talp múltó lenyomata egy napsütötte, forró mészkősziklán: kontúrjai gyorsan tűnedeznek, mire feleszmélsz, még a helyét sem találod. A szikla maga is egy elsüllyedt, majd felemelt korszak tanúja. Egy hatalmas kéz millió testet gyúrt egybe tömör élettelen anyaggá, melybe most a tenger és a téli viharok marnak mélyülő barázdákat; maradandóbbakat, mint saját emlékeink... (Tengerparti emlék)

The Earth does not need any help. Mankind needs one.

The problem is that idealistic philosophers (and some politicians, priests, journalists, etc.) propagate the idea of universal cooperation, a humanistic idea that is nowadays projected onto the entire living world. The bad news is that this idea isn't biologically true. There were/are happy moments in time when at least small population groups were able to live a balanced life in some form of cooperation, given one basic requirement: abundance of resources. This condition is rarely fulfilled in nature. Nonetheless, the idea might help to stay calm and to live in happiness (RvF.-nek).

Tragédia, ha naiv értelmiségiek szabják a társadalmi követelményeket.

Azt hiszed, hogy a világot "régen" talán nem a határtalan önzés, farkasétvágy irányította? Ez pedig természetes a DNS világában, csak a felvilágosodás eszmeköre hitette el, hogy a *Homo az sapiens* is. Nekem is ez az eszmeképem és ideálom, de a természetet egy élet során tanulmányozva belenyugszom, hogy ez természetellenes; csak

abba nem, hogy miért hívják ezt a meztelen majmot sapiensnek? (egy naiv filozofnak.)

Végighallgattam Lányi András interjúját két részletben. Egy figyelemreméltó egyéniség, a művelt, kulturált filozof mintapéldánya. Majdnem mindent megadnék, ha ilyen lehettem volna. Elveit kőbe lehet vésni. Azonban. Gondolatkonstrukciói az én megközelítesemben túlságosan elfogultak az Emberrel szemben. Másrészt a felvetett megoldások gyakorlati megvalósítása a mai, erőszaktól hemzsegő világban több mint irreális. Félek, hogy ezt ő is tudja, akkor viszont félrevezet bennünket. (Elismerem, hogy a remény életben tartása valószínű a legfontosabb emberi igény, de ezt a világvallások eredményesen kínálják Lányi A. nélkül is.)

Erdészetről, erdészekről

A hazai erdőművelés fejlesztéséhez a világ tapasztalatai is kellenek, de ugyanúgy a világnak is szüksége van a mi nagyon speciális tapasztalatainkra, egy szélsőségesen lepusztult, környezeti változásoktól veszélyeztetett, ökológiailag is csonka országban.

Ez a szakma minden mástól eltér abban is, hogy az Időt a távoli múlttól a távoli jövőig fogja át (idézte Cs.Gy. 2022).

Sok oka van, hogy az erdészet nem egy innováció-intenzív ágazat, elsősorban a természeti feltételektől való közvetlen függés miatt, amely technikailag alig befolyásolható; de közvélemény- és politikai függősége is nagyon erős, és ez most tovább növekvőben van (ez jó is, meg rossz is). Tehát bármilyen fejlesztési koncepciót be kell tudni illeszteni ebbe a meglehetősen összetett, ellentmondásokkal teli kontextusba. Az erdész mindezek miatt óvatos és konzervatív (D.D.-nek).

A legtöbb agrár szakterületre vonatkozóan a változásokhoz alkalmazkodás emberi időléptékben megoldható, többé-kevésbé halasztható feladatot jelent. A száz évben (sokszor többen) számoló erdész számára a probléma instant jellegű: a mattig a sakkasztán egyetlen lépés lehetséges! Ezért erre a közvetlenül lehetséges egyetlen lépésre, az erdőfelújítás, fafajválasztás módjára kell koncentrálnia.

Az erdő, ha másra nem, hát aláazatra nevell

Ha ilyen ütemben szorul ki továbbra is a terepi munka az erdészeti kutatásból, akkor kutatóink hamarosan csak a Forest márkajelű szagosító révén fogják tudni, hogy milyen is lehet az erdő illata.

A tapasztalatok szerint a *Homo sapiens* csak akkor változtat életmódján, ha közvetlen katasztrófa csap le rá. Ez most sincs másként, pszichikai okok miatt (megszokott kényelem- és hatalomföltés, sőt gonoszság, ergo bűnösök keresése, hamisítás, fantazmagóriák terjesztése stb., stb.). Hogy az Erdő pusztulása szemükben katasztrófa-e, kétséges; mondjuk pl. a Twitter leállása az lenne. Jellemző, hogy a kapcsolódó cikkek első helyén az éjszakai hidratáló krémek veszélyei szerepelnek (megjegyzés a Le Parisien bulvárlap „Pusztulnak a francia erdők!” című cikkéhez).

Az erdészek hangja csak a pincében hallik, és ez nemzetközileg is így van. Úgy tűnik, világszerte gyengék vagyunk kommunikációban.

A tudomány taposómalmában

A magyar nyelven írt tudományos cikket a hazai akadémiai hivatalosság nem tekinti tudományos teljesítménynek. Egykori gimnáziumi osztálytársam, Kiss Jenő akadémikus, nyelvész szerint

csak azok a nemzeti közösségek maradnak fenn a kultúrák közötti kíméletlen versenyben, amelyek megőrizték nyelvük versenyképességét és kommunikációra alkalmasságát, amelynek része az anyanyelven is művelt tudomány (D.Z.-nak).

Engem irritál a természet-tudomány és a vallásos hit összeházasítási kísérlete (pláne, hogy a vallásos kutató jobb kutató, a vallásos tan alapú cselekvés morálisan magasabbrendű stb.), erre nincs semmilyen szükség – ez két külön világ. Nemcsak az istenbizonyítékot nem tudjuk egzakt módon tesztelni, de magam is oda jutottam, hogy a saját hipotézisemet sem tudom. Erre a fizikában tudvalevőleg Heisenberg jött rá, pedig a fizikusok régebben igen nagyra tartották magukat – Rutherford szerint minden más csak bélyeggyűjtés volt (M.Á.-nak)

A fontosnak vélt szak-irodalmak átfutása, elmentése, esetleg az absztraktoké külön, továbbá, ha citáció van benne rám, azt külön elrakva, annyi időt fecsérel el, amennyi éppen az igazi olvasáshoz hiányzik.

A saját munkáim felhasználását figyelve gyanítom, hogy valószínűleg nagyrészt olvasatlanul teszik meg a hivatkozást rám, mint „klasszikusra”. Átköltözésemtől, utolsó irodámba, selejtezés után 2 tonna könyv és papír jött velem, abban a nyilvánvaló reményben, hogy ezt még majd mind átnézem és felhasználom! Hát így állok itt ... und kann nicht anders (B. M.-nek, Zürich).

Folyamatosan rendezgetek és egyre selejtezek, csökkentem a hátramaradt anyagot – csak magamnak, az utánam jövőket ebből vajmi kevés érdekli. Emlékeim igazán csak nekem fontosak, mert különben egy káposztává válok!

Mikor alakul át a munkakényszer kényszermunkává?
Észre vesszük-e?

Nem lehet senki oly beképzelt, hogy komolyan építhetné arra, hogy bárki is olvasta irományait, és pláne hogy emlékszik is rá.

A képzettség sokak számára elérhető, józan ésszel viszont nem egyszerű rendelkezni.

Egy könyv értéke az olvasóján múlik.

Egy igazán hasznos könyvet arról lehet megismerni, hogy előbb-utóbb ellopják – vigasztalódj, más is haszonnal forgatja majd. Rossz könyv nem vész el.

A "könyv" kihalófélben levő emberi termék, mert alig van már jelentkező, aki veszi a fáradságot, hogy egy adott terület tudását rendszerezve, "egészből" adja közre, és olyan is egyre kevesebb, aki ezt el is olvassa.

Working in underfunded, culturally and linguistically isolated environments, in constant competition with better trained and better equipped foreign competitors, is invariably frustrating, in addition by difficulties to convey results effectively and to meet acceptance (C.temoc-nak).

A mai nemzedékek hálaival tartoznak azoknak az elméleti fizikusoknak, akik Einstein nyomdokaiba lépve ismét visszaadták a fizikának azt a csillogó rejtélyességet, ami vonzóvá teszi a kutató elme számára.

A fizika távlatai megmozgatják a fantáziát és továbbgondolásra készítetnek. A S. Hawking nyomdokán elinduló laikusnak azonban elfelejtették megmondani, hogy ez a fizika valóban elméleti, annyira,

hogy a reális világgal csak a végtelenben találkozik. Éppen ezért a levonható következtetések csak a bránok ötödik dimenziójában válthatók aprópénzre, azaz szabadsalomra (egy abszurd szabadalmi terv véleményezése, 2009).

Az u.n. tudomány veszte az, hogy nagyszerű matematikai apparátussal, egyre apróbb dolgokat nézegetünk (a mindentől a semmi felé), miközben a Nagy Összefüggéseket szem elől veszítettük, konzultáld Hararit... (O.-nak)

A rövid lejáratú programok és az irodalmi járatlanság velejárója egyfajta tudományos Alzheimer kór, amikor is minden információ korszakalkotóan újnak minősülhet.

A számítógép is csak ember.

A szakmai teljesítmény értékelése nem automatizálható; tévút az egy-egyű statisztikát a tudományos minősítés központjába helyezni (máris jelentkeznek a kellemetlen következmények).

Ha más semmi se jut eszünkbe, akkor elkezdünk adatbázist gyártani.

Hallgatóimnak szoktam vizsgán mondani, hogy akkor értesz valamit igazán, ha nagymamádnak el tudod magyarázni.

Keresni kell az intuíciót fejlesztő helyzeteket, ami lehet meditálás, természeti élmény, mélyenszántó beszélgetés - nekem személy szerint a kora hajnali, félálomban eltöltött pillanatokban villantak fel többször a tudatalattiból érdekes megoldások. Érdeemes ezeket a pillanatokot módszeresen keresni, hiszen évekre-évtizedekre meghatározók lehetnek.

Megszenvetünk az együttműködésekben, néha azt gondolom, hogy nagy idővesztés, de látom, mi jöhet ki belőle (és azt is látom, mire jutnak azok, akik ezt a munkát nem végzik el). Ez mindig megerősít, hogy nemcsak a közös eredmény miatt éri meg, hanem az ember, sokszor nem is tudatosan, a „szenvetések” révén, saját maga is fejlődik, addig ismeretlen felismerésekhez jut (N.M.-nak).

Látszólagos tiszteletemet a határidők iránt csak az élet felismert rövideje diktálja.

Nincs olyan távoli határidő, amely ne válna azonnalivá bizonyos idő eltelté után.

Nem lehet eleget okulni a jó újságíróktól, hogyan lehet megszerezni azt a hallgatói/olvasói figyelmet, amely egyre fogy, és egyre felszínesebb!

Olyan kutató sok van, aki fontos kutatási eredményt ér el. Olyan azonban kevés, aki fontos új nézőpontot képes kidolgozni.

Proposing a book concept is like taming a wolf – one has to be very careful (Spiegel Verlag).

„*Sok laikus feltalált emberiséget megmentő dolgot!*” Lehet, sőt az is, hogy sok "tudós" feltalált sok hülyeséget. Remélem, hogy nem utóbbiba sorol majd az utókor ... (H.A.-nak)

A kutatás területén is szaporodnak azok a publikációk, amelyeket az "igazságon túli" mezőnyben helyeznék el, azon okból, hogy a szerzők egyéni rész-területi eredményeiket, mint korszakos, innovatív áttörést publikálják. A túlélés követelményei ebbe az irányba kényszerítene!

Siker, ha egy idő után a kezdeményezett új ötlet nélküled is működik tovább. Több esetben a működő kezdeményezést idő előtt el is hagytam, valami másra térve. A legjobb példa a 1994/96-ban leírt ecodistance, amit azóta az egész mérsékelt övben használtak, vagy a Sopronban alapított EUFORGEN erdészeti génmegőrzési hálózat.

Egy szakkönyvet ne írjunk túl (ne magunknak írjuk), amit írunk, az apadó olvasótábor számára legyen vonzó (B.D.-nek).

Retirement: have you brought the harvest of your endeavours into a safe barn? For myself, I must say I wasn't very successful. As a punishment, I have to struggle further (egy kollegiális búcsúlevélre).

Szerepem a tudományban: nem ritkán a szélsőé, aki nem gólokat lő, hanem gólpaszt – a focival szemben a tudományban ezt nem értékeli nagyra. Ebből a szempontból a publikálatlan gondolat ellopását is pozitívnak tekintem (sajnos erre is van példám).

Végszó: kihívásról, társadalomról és tudományról

A legnagyobb kihívás

Klímaváltozás. Üldöz és sarkall, nem lehet elszaladni előle, nyomunkban van, nap mint nap beleütközünk. Baljóslatú híre néhány évtizede hivatlanul kezdett beszivárogni a köztudatba. Kezdetben a külföldi híradásokon nevelkedett „vájtfülűek” képzelgéseként legyintettünk rá. Eltagadtuk, nemlétezőnek nyilvánítottuk, de feltámadt, erősödik, és úgy tűnik, velünk marad.

Meghatározza életünket, gyermekeink jövőjét, politikusok, kormányok, nemzetközi konferenciák témája lett. Híre a napi politikától távoli közbeszédet is elérte. Azt gondoltuk, a

hagyományosan elkülönült erdészetet elkerüli. Ahogy teltek az évek, egyre súlyosabb csapások sora figyelmeztetett arra, hogy hosszú távra berendezett, és biztonságosan szabályozott világunkban sem rejthetünk el előle. Mindaz, amire méltán lehetünk büszkék, amit változatlanul hittünk, biztonságában megrendülni készül. Az állandónak gondolt termőhely, de fafajaink viselkedése, tűrőképessége is hirtelen változásnak indult az egész életközösséggel együtt. Mintha lázadás indult volna a mindent szabályozó és kihasználó ember ellen.

Kihívás, szó szerint: a természet hívta ki szakmánkat egy olyan feladat megoldására, amely a 300 éves tartamosság-eszme bevezetése óta bizonyosan a legnagyobb. Keressük benne a pozitívát, sopánkodás helyett. Először is, emlékeztet az időnként elfelejtett alázatra. Hogy nincsenek ingyen lakomák. Rákényszerít, hogy jobban megismerjük az erdei életközösséget, fafajaink képességeit és tűréshatárait. Sok berögződött elképzelésünket, szabályunkat felül kell vizsgáljuk. Ezzel a kihívással csak közös erőfeszítéssel, szakmai összefogással birkózhatunk meg. Meggyőződésem, hogy vissza fogja állítani a helyi tapasztalat és felelősségteljes döntés szabadságát és tekintélyét.

(„*A harmadik oldal*”. *Erd. Lapok*, 2018, 153: 4, 109.)

A társadalmi összefogásról

Milyen tanulság vonható le a többféle irányú válság megelőzése, vagy legalább korlátozása érdekében? Az üres szólamoknak, az önbecsapásnak, a gazdasági és áltudományos háritásoknak a végére értünk. Bizonyos, hogy drasztikus változásokra van szükség. A szükséges teendőket egyedi szinten, legalábbis elméletben, egyre többen belátják, ezt nemzetközi és hazai véleményfelmérések is bizonyítják. Nagy kérdés azonban, hogy a válság megelőzhető-e „fentről”, pusztán politikai beavatkozással. A helyes célok politikai képvisellete és megvalósítása társadalmi szinten óriási kihívás azért, mert a közvélemény, a gazdasági élet szereplői és a politika egyaránt az elért gazdasági berendezkedés megőrzésében és a fogyasztói (és kizsákmányolói) magatartás fenntartásában érdekeltek.

A politikai szándékot hatásosan irányíthatná a társadalmi igény, a jövő érdekében szükséges cselekvés felismerése. Az egyéni, önkéntes életmód-változtatás ehhez kevés. A civil társadalom rá kell eszméljen, hogy egyedül a hangsúlyosan jelentkező társadalmi elvárás teszi lehetővé a változást. Az állampolgár viszont csak akkor lesz hajlandó fogyasztási szokásai, életmódja megváltoztatására, ha a megszorítások az egész társadalom számára kötelezőek. A megvalósítás kulcsa tehát a közös elfogadásban van.

A fogyasztás, az életmód, a gazdasági rend átalakítása nem naiv vágyalom. Példa rá a Covid19 járvány kezelése, drasztikus életmód-változtatások bevezetésével. Ezeket világszerte vita nélkül elfogadták. Ez a válságkezelés azért volt más, mint minden eddigi, mert nem gazdasági vagy politikai válság megoldásáról volt szó, hanem konkrét *életveszélyről*. A biológiai rövidzárlat és következménye, a klímaváltozás is életveszélyt jelentenek, és elérkezett az idő a sürgős teendők számbavételére. Egy hiteles narratívára van szükség: mi az a szemléleti koncepció, amely a válság különböző részproblémáira hiteles, tudományosan megalapozott válaszokat adhat. Olyan megközelítésre van szükség, amely a társadalom számára megkönnyíti és elfogadhatóvá teszi az áldozatvállalás értelmének és pozitív hatásának belátását. A bioszféra válságos helyzetének értelmezése ennek elengedhetetlen és fontos része.

A társadalmi szemlélet gyökeres és gyors átforgalmazásában központi feladata és óriási felelőssége van mindenekelőtt a tudományos igényű népszerűsítésnek és kommunikációnak szóban, írásban és az internetes média világában, ugyanígy a szemléleti oktatásnak is, az óvodától az egyetemekig. Ezek a változtatás alapvető feltételei, támogatásuk a mindenkori politika alapvető feladata. Ehhez magas szintű elszántság, demokrácia, bizalom, és a legrosszabb emberi ösztönök visszaszorítása szükséges. A globális egyetértés és szolidaritás megerősítése nélkül nem lesz elérhető változás.

A tudomány szerepéről

Kétségtelen, hogy a földi élő rendszer működése és benne a túlnépesedett emberiség tevékenységének következményei sok bizonytalanságot hordoznak magukban a jövőre nézve. Mindenfajta következtetést ezért óvatossággal kell kezelnünk, de mindenekelőtt nem szabad a reményeket rideg tényekkel összetévesztenünk.

A modern tudomány szükségszerűen egyre szűkebb, speciális részterületekre oszlik, amelyek egymástól elkülönülten fejlődnek, kutatóik leginkább egymással kommunikálnak. Emiatt a specialista könnyen figyelmen kívül hagyhat olyan tényezőket, amelyek nem állnak közvetlen oksági viszonyban a vizsgált tárggyal. Az eredmény: egyoldalú értelmezések miatt nagyobb összefüggésben torzulhat a vizsgált jelenség értelmezése.

A társadalomban tapasztalható elbizonytalanodás, a tudomány leértékelése és tekintélyvesztése miatt a minőségi, tudományos igényű népszerűsítő publikálás századunkban a tudományos munkával egyenértékű, ha nem a legfontosabb feladat kell legyen, amely ellentételezheti az ellenőrizetlen közlésekre vagy pusztán érzelmekre építő kommunikációt. A tudományos népszerűsítés azonban hálátlan, alábecsült vállalkozás, amely a tudományos teljesítmény értékelésében is feltétlenül több figyelmet és elismerést kíván.

Az utóbbi két, 2023-ban megjelent cikk („Van-e szerepe a bioszférának a klíma és a fenntarthatóság válságában”, és „Makacs problémák és a tudomány tekintélyének romlása”) kivonatait Bodáné dr. Kendrovics Rita egy. docens válogatta (Óbudai Egyetem, Környezetmérnöki és Természettudományi Intézet)

Néhány frissebb (népszerűsítő) forrás

- Mátyás Cs. 2019: Az esőerdők égneek. Szakmai workshop. iASK, Kőszeg. (youtube videoja a cím alapján megnyitható)
- Mátyás Cs. 2019: Életbarát-e műveltségünk? Miért visszhangtalan a biodiverzitás krízis? Magyar Szemle, XXVIII: 11-12, 123-125.
- Mátyás Cs. 2019: Hogyan került fenyőcsemete a Los Angeles Times címlapjára? Erdészeti. Lapok, CLIV:6, 193.
- Mátyás Cs. 2019: Sötét felhők a magyar erdők felett. Magyar Szemle, XXVIII:9-10, 83-89.
- Mátyás Cs. 2020. A változások százszor gyorsabbak. (Interjú / Józsing A.), Nyugat hírportál, 2020. 11. 09. DOI: 10.13140/RG.2.2.13112.78085
- Mátyás Cs. 2021: Tudomány, az igazságon túli világban. Magyar Szemle, XXX:11-12, 7-15.
- Mátyás Cs. 2021: Antropocén: egy új korszak a Föld Rendszer történetében? Erdészeti. Lapok, CLVI:2, 56-58.
- Mátyás Cs. 2023: Van-e szerepe a bioszférának a klíma és a fenntarthatóság válságában? Greeninfo, 2023. 02. 25. (Sarkadi P.) <https://greenfo.hu/hir/van-e-szerepe-a-bioszferanak>
- Mátyás Cs. 2023: A bioszféra észrevétlen krízise; Egy soproni kerekasztal beszélgetés tapasztalatai. Erdészeti Lapok, CLVIII:3, 94-98.
- Mátyás Cs. 2023: Makacs problémák és a tudomány tekintélyének romlása. Magyar Tudomány, 184: 3, 368–376. DOI: 10.1556/2065.184.2023.3.11

Interjú-videók

- Klímaváltozás és erdőpusztulás - interjú Mátyás Csabával. Ózon Network, 2013. dec. 18. <https://youtu.be/pFNJzGvGR4Q>
- Pluzsik T. 2022: Mátyás Csaba életútjáról. Soproni Egyetem Almanach, 13. <https://www.youtube.com/watch?v=yNEst6znEfY>